

МОБІЛІЗАЦІЙНЕ І МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ВІЙНИ 1918 – 1919 рр. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПОВІТОВОЇ ПРЕСИ ЗУНР)

У статті за матеріалами повітової преси проаналізовані основні відомості про мобілізаційне і матеріально-технічне наповнення Галицької армії. Визначено роль і місце уряду в налагодженні міжнародної і внутрішньодержавної співпраці для організації тилового забезпечення армії.

Ключові слова: Галицька армія, ЗУНР, Державний Секретаріат Внутрішніх Справ, повітова преса, мобілізація.

Постановка проблеми та її актуальність. Дослідження українсько-польської війни постійно привертала увагу багатьох істориків як у минулому, так і на сучасному етапі. Незважаючи на доволі багатий історіографічний доробок, присвячений даній проблемі, чимало її аспектів потребують більш поглибленої розробки. Зокрема це стосується творення Галицької армії як феномену свого часу з точки зору її матеріально-технічного, мобілізаційного забезпечення й особливо – участі у цих процесах населення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Відтак, тема, яку розглядає автор з наукового погляду є *актуальною*.

Джерельною основою дослідження послужили матеріали повітової преси міст Бережани, Золочева, Кам'янки Струмилової, Коломиї, Сокаля та Станіславава. Саме на сторінках повітової преси ЗУНР можна знайти цінний фактичний матеріал, який проливає світло на організацію та функціонування тилкових служб Галицької армії на місцях і що найважливіше – віддзеркалює ставлення місцевої громадськості до потреб війська і налагодження ефективного механізму його постачання людськими та матеріальними ресурсами.

Рутар Володимир Євгенович, аспірант кафедри історичного краєзнавства Львівського національного університету ім. І. Франка, м. Червоноград.

© Рутар В.Є., 2010

У період українсько-польської війни повітова преса була єдиним офіційним державним органом для кожного повіту. Тому на її сторінках часто розміщувались офіційні та неофіційні повідомлення і звернення, заклики повітових урядів про потребу ставати до лав захисників власної держави, а також містилися цікаві матеріали про надану допомогу і співпрацю населення з новопосталою українською армією. Ця допомога позитивно відбивалася на моральному настрої армії і часто визначала хід українсько-польського збройного протистояння.

Творення Галицької армії на території Галичини без сторонньої допомоги видавалося майже неможливим. Перш за все це було спричинено багаторічними воєнними діями, що проходили на її території, а також цілковитою відсутністю будь-якої галузі воєнної промисловості. Тому, щоб отримувати потрібні для життєдіяльності армії засоби, потрібно було звертатися за міжнародною допомогою. Проте складне міжнародне становище ЗУНР викликане експансіоністською політикою Польщі щодо Галичини і небажання Антанти бачити незалежною Україну, існування якої вона ототожнювала зі спробою більшовизму потрапити на терени Західної Європи, зводили нанівець імовірність її отримання. Відповідно до ситуації, ЗУНР спробувала зав'язати мирні відносини з країнами, котрі утворилися на руїнах колишньої Австро-Угорської монархії. Це зумовлювалося тим, що на їх території перебували імперські склади з величезною кількістю військового майна, котрого ці держави у таких розмірах не потребували, тому уряд ЗУНР сподівався, взамін за нафту і збіжжя, отримувати те, чого потребувала армія.

Перші відомості подані у повітовій пресі, що стосувались міжнародної співпраці датовані 29 листопадом 1918 р., коли до Будапешту прибула українська місія на чолі з Є. Петрушевичем і В. Сінгалевичем з метою підписання договору про переїзд українських полків через угорську територію до Галичини і доставки різних товарів для ЗУНР [2, 30 лист., ч. 3].

Після проголошення соборності УНР, ЗОУНР отримувала від Директорії харчові поставки. Так, призначений уповноваженим УНР Трофіменко після ознайомлення із

продовольчим становищем у Галичині, зазначав про те, що допомоги потребує 9 повітів: Надвірнянський, Коломийський, Косівський, Печеніжинський, Богородчанський, Дрогобицький, Долинський, Сколівський і частково Станіславський. Їм не вистачало хліба, круп, а найбільше – цукру. За приблизними підрахунками Трофименка, ЗОУНР потребувала 112 вагонів хліба, стільки ж крупи і 100 вагонів цукру. Половину потрібного могла забезпечити сама Галичина, решту – УНР. До кінця січня 1919 р. до Галичини було відправлено 100 вагонів хліба і 50 вагонів цукру [3, 24 січ., ч. 17].

У “Золочівському слові” є відомості про те, що в Станіславові наприкінці березня 1919 р. перебувала протягом кількох днів швейцарська місія “Червоного Хреста”, яка мала вирішити справу обміну і транспортування полонених з Росії та УНР. Окрім того, вона вивчала санітарне становище і забезпечення санітарним майном населення на території ЗОУНР, зокрема було оглянуто військовий і цивільний шпиталі у Станіславові [4, 26 бер., ч. 24].

Рада Державних Секретарів 21 березня 1919 р. ратифікувала торгівельний договір ЗОУНР з Угорщиною. Відповідно до його умов Угорщина за отриману нафту мала поставляти ЗОУНР зерно для засіву полів, сільськогосподарську техніку, а найголовніше – медикаменти [4, 26 бер., ч. 24]. Ще один договір Радою Державних Секретаріатів був укладений з Чехословацькою Республікою 10 травня 1919 р. Згідно з ним уряд ЗУНР повинен був отримувати щоденно 150 вагонів мануфактури, рілєничих машин, технічних виробів взамін за нафту і нафтові продукти [4, 30 січ., ч. 36].

У Ходорові 28 березня 1919 р. відбулася військова нарада за участю членів Директорії – О. Андрієвського і Ф. Швеця, а з боку уряду ЗУНР – Є. Петрушевича, М. Омеляновича-Павленка, В. Голубовича, В. Курмановича, М. Капустянського, П. Бубели, Сімона та Арле. На нараді було порушено питання: добитися від Антанти дозволу безкоштовних поставок українській армії амуніції, одягу, взуття та технічних засобів [5, 10 квіт., ч. 8].

У перший період українсько-польської війни, Галицька армія потребувала нагальної допомоги як в живій силі,

так і в амуніції. Оскільки заходи уряду ЗУНР на отримання допомоги від сусідніх нейтральних в українсько-польському конфлікті держав не дали відчутних наслідків, то найбільш дійовою залишалася допомога із Наддніпрянської України. Повітова преса часто інформувала західноукраїнське населення про допомогу, яку почала надавати Директорія УНР вже в ході антигетьманського повстання.

Так, газета “Золочівське слово” повідомляла, що 28 листопада 1918 р. через Тернопіль проїхав перший ешелон вояків з Великої України на допомогу Львову. Туди також прямувала артилерія і кулемети [2, 30 лист., ч. 3]. Інша газета – “Нове життя” інформувала про те, що до Тернополя прибуло 500 бійців республіканських військ із-за Збруча [3, 1 груд., ч. 8]. “Голос з-над Бугу” від 30 січня 1919 р. повідомляв, що Директорія УНР організувала доставку теплого одягу для галицького війська. Наприкінці січня 1919 р. до Галичини вже надійшло 30 вагонів одягу та теплої білизни. Крім того, Міністерство продовольства УНР обіцяло надіслати ще 100 вагонів хліба [6, 30 січ., ч. 8].

У “Золочівському слові” від 29 січня 1919 р. повідомляється про те, що Головний отаман Армії УНР С. Петлюра у зв’язку з важким економічним і санітарним становищем в Галичині надав їй 1,5 млн карбованців допомоги [4, 29 січ., ч. 8].

Галицька повітова преса інформувала західноукраїнське населення про розгортання серед наддніпрянських українців руху за організацію збору коштів та матеріальної допомоги західним українцям. Наприклад, газета “Нове життя” писала про те, що Вінницька Повітова Народна Управа зверталась до всіх волосних народних управ повіту з проханням улаштувати день збору грошей, різноманітного майна для допомоги Галичині і Буковині. Перше асигнування на згадані цілі надійшло у розмірі 10000 карбованців [3, 16 січ., ч. 10].

З Наддніпрянщини до Галичини на 1 березня 1919 р. було ввезено 123 вагони борошна, 14 вагонів збіжжя, 123 вагони цукру, 10 вагонів інших продуктів. Всього наддніпрянських вагонів було поставлено 270, загальна маса харчів, що прибули склала 4050000 кг [3, 5 бер., ч. 51]. З 1 по 8 березня 1919 р. з УНР прибуло 262 вагони збіжжя,

муки та цукру. Отже, до 8 березня Директорія поставила Галичині 426 вагонів різноманітних харчів [3, 16 бер., ч. 61]. За повідомленням “Козацького голосу”, з 8 по 15 березня на територію Галичини з УНР прибуло 193 вагони різноманітного продовольства, причому на залізницях до 15 березня ще стояло 280 вагонів збіжжя і цукру. Загалом до 8 березня УНР до Галичини надіслала 287 вагонів різноманітного майна, ще 181 вагон пішов на потреби війська. Отже, загальна кількість поставленого до Галичини з УНР на 15 березня склала 952 вагони збіжжя, муки і цукру, тобто 9525000 кг різноманітних продуктів [5, 30 бер., ч. 5]. З 16 по 23 березня 1919 р. Директорія надіслала 114 вагонів різних припасів для населення; на складах розміщено 84 вагони, крім того надіслано 181 вагон спеціальних військових транспортів. Загальна кількість переданого до Галичини склала 1168 вагонів [3, 3 квіт., ч. 76].

Через внутрішню партійну боротьбу уряд ЗУНР не завжди виконував важливі торгівельні угоди, що могли позитивно вплинути на постачання армії. Предметом обговорення другої сесії УН Ради був зрив двох урядових контрактів, які стосувалися поставок нафти. За умовами першого мав відбутись обмін 40 цистерн нафти на збіжжя. Проте Нафтовий комісаріат протягом кількох тижнів чинив перепони для його виконання, що зрештою призвело до його зриву. Другий договір був укладений після вимог командування Галицької армії асигнувати на її потреби 10 млн корон. Позаяк уряд такої суми не мав, тому щоб вирішити це питання продав кілька десятків цистерн нафти банкам у Тернополі. Однак Нафтовий комісаріат знову відмовився виконувати договір. Зрив контрактів значно послабив становище держави і авторитет уряду, котрий не спромігся забезпечити взятих на себе зобов'язань [4, 15 лют., ч. 13].

У період українсько-польської війни преса була чи не єдиним джерелом для ознайомлення населення з прийнятими законами і розпорядженнями. Особливо важливе значення мала публікація повітовими газетами розпоряджень та наказів, що стосувалися мобілізації до армії. Так, чи не першим зверненням уряду для проведення загальної мобілізації у повітах було опубліковане оголошення на

основі постанови УН Ради від 13 листопада 1918 р. про часткову мобілізацію всіх військовозобов'язаних українців ЗУНР, за яким мобілізації підлягали всі колишні вояки австрійської армії віком до 50 років. На громадських комісарів покладалося завдання у 48-годинний термін після оголошення згаданого розпорядження скласти списки річників 1883–1900 рр. і один список річників за 1901 р. й передати їх для повітових комісарів. Для успішного проведення мобілізації, річники кожного повітового міста чи села отримували визначений день і місце зібрання. Наприклад, мобілізаційно зобов'язані чоловіки Золочівщини повинні були з'явитись у період з 22 листопада по 2 грудня 1918 р., причому всі вони мали прибути у повному військовому обмундируванні, яке для них мав зібрати в громаді громадський комісар за допомогою місцевої міліції.

Безперечно, проведення однієї мобілізації серед українського населення протягом українсько-польської війни не могло забезпечити повністю вимог фронту, як і вимог тилу, тому неодноразово виникала потреба проводити повторні мобілізації. Ці мобілізації набували локального характеру і проводилися в залежності від потреб бойового відтинку. Вже 7 лютого 1919 р. було розміщено нове “Оголошення”, за яким ДСВС оголосив на 10 лютого загальний перегляд всіх інтелігентів-українців з 1883 по 1900 роки народження без огляду на те, чи проходили вони службу в армії чи були комісовані за станом здоров'я [4, 8 лют., ч. 11].

Державний повітовий комісаріат у Бережанах розпорядився 21 лютого 1919 р., на основі розпорядження ДСВС від 26 січня 1919 р. і закону від 26 грудня 1912 р. провести у повіті мобілізацію чоловіків неукраїнського походження (поляки, євреї та ін.) 1883–1901 рр. народження [7, 24 лют., ч. 4].

Галицька армія протягом усєї війни потерпала від постійної нестачі вишколених солдатів і офіцерів, тому її командування, спираючись на повітових комісарів і військових комендантів, намагалась виправити цю ситуацію. Вони як представники української влади на місцях, окрім поширення офіційних мобілізаційних звернень, активно використовували повітову пресу для співпраці з населенням у питаннях добровільного вступу до лав української

армії. Так, у “Золочівському слові” комендант золочівського військового округу І. Цьокан помістив статтю “Сини Українського Народу” в якій закликав до створення нових полків з тим, щоб посилати їх до Львова, причому зверталась увага на те, що вступати до армії потрібно було зі своїм обмундируванням [2, 23 лист., ч. 1].

Більшість розміщених у пресі звернень були патріотичними закликами до населення. Головною метою їх було – підняти бойовий дух вояків і закликати до продовження збройної боротьби до переможного кінця. Подібне звернення – “Наказ військам Західно-Української Народної Республіки” видав Головнокомандувач Галицької армії М. Омелянович-Павленко [2, 18 груд., ч. 8].

Як відомо, патріотичні заклики не можуть довго впливати на настрої армії, що перебуває у вкрай скрутному матеріальному становищі. За даних умов окремі військові частини чи групи вояків можуть вдаватися до самовільних реквізицій серед місцевого населення. Такі випадки траплялись і в Галицькій армії. Так, у “Золочівському слові” було розміщено оповіщення, в якому йшлося про те, що 5 березня 1919 р. більшість військового гарнізону Золочева розпочала незаконний самовільний грабунок єврейського населення [2, 8 бер., ч. 19]. Такі ж заворушення відбулись у Станіславові 24 березня 1919 р., коли поодинокі вояки і цивільні також розпочали грабежі серед євреїв. Подібні випадки мали місце у Тернополі, Золочеві, Коломиї [4, 1 трав., ч. 32]. Тому, щоб скріпити бойовий дух і попередити такі дії, військовики вирішили запровадити військові заохочення для вояків. У “Золочівському слові” було розміщено “Наказ Ч. 35” від 30 грудня 1918 р., у якому наголошувалося, що всі бійці, котрі відзначались у боях, будуть нагороджені бойовою відзнакою першого ступеня – синьо-жовтою смужкою хоробрості та грошовою винагородою у розмірі 350 корон; бойовою відзнакою другого ступеня – синьо-жовтою смужкою хоробрості без грошової винагороди; бойовою відзнакою третього ступеня – чорно-червоною смужкою, також без грошової винагороди [2, 11 січ., ч. 3].

Наступним був закон про виплату допомоги родинам мобілізованих вояків, прийнятий 15 лютого 1919 р. За

ним родинам надавались ті самі права, що й за колишнім австрійським законом: допомога виплачувалась залежно від початку проходження служби в українській армії, не встановлювалась різниця між старшинами і рядовими вояками, як це передбачав австрійський закон [8].

ДСВС 9 березня 1919 р. видав закон про надання пенсій пораненим, інвалідам і відзначеним у боях як колишньої австрійської, так і української армії. У Золочеві згадані категорії населення мали прибути до повітового уряду з підтверджуючими документами [4, 19 бер., ч. 22].

Крім заохочувальних законів, були і такі, що позбавляли вояків усіх пільг, це особливо стосувалось дезертирів. Так, у законі про військові виплати, що вийшов 15 лютого 1919 р., вказувалося, що дезертири караються судом і в'язницею, а також позбавляються права на виплати і можливості отримати від держави землю [5, 13 квіт., ч. 9].

Комендант Золочівської військової округи Петро Бубела видав патріотичну відозву “Жовніри!”, в якій крім звернень до солдатів на фронті, були заклики до вояків у тилу, щоб вони гідно виконували свої обов'язки [4, 17 квіт., ч. 30]. 26 квітня 1919 р. вийшла нова відозва “Український трудовий Народ!”, в якій уряд звертався до українського народу щодо мобілізації усього населення і створення по всіх місцевостях чет, сотень і куренів для відправки їх на фронт. При цьому вперше йде мова про залучення до лав армії жінок і дівчат, що “могли тримати рушницю в своїх руках” [4, 26 квіт., ч. 31].

У газеті “Республіканець” (орган Селянсько-робітничого Союзу) було видано “Відозву Селянсько-робітничого Союзу”, в котрій розміщено звернення до населення Галичини про потребу протистояння польським диверсіям у тилу Галицької армії, під час довозу харчів і амуніції українським воякам [5, 10 квіт., ч. 8].

Галицька армія протягом усього ходу українсько-польської війни гостро відчувала нестачу озброєння і військового матеріалу. Не маючи можливості виготовляти зброю, українські вояки були змушені отримувати її різними способами: на полі бою, на залишених австро-угорською армією складах, у населення.

Український уряд розумів, що у важких воєнних умовах кожен мав встати у лави оборонців власної держави і

всіма способами намагались її зберегти. Відтак, великої уваги надавав залученню жінок до організації доставки грошей, одягу і харчів для війська. У повітовій пресі поширювались різноманітні звернення і заклики. У них найчастіше йшла мова про те, що жінки повинні створювати по містах і селах жіночі комітети, збирати харчі та гроші і звозити їх до повітових міст. Також наголошувалось на потребі збирати у чоловіків, що не перебували у лавах української армії, надлишки білизни, сорочок, штанів, черевиків і звозити їх на фронт та у шпиталі.

Так, перші пожертви від населення на потреби армії у Золочеві повинні були звозитися до “Жіночого комітету опіки над українськими стрільцями у Золочеві”, де головував о. Хвильовський [2, 23 лист., ч. 1]. Ще одним закликом до співпраці населення золочівської, зборівської, бродівської, кам'янецької і радехівської землі був “Поклик до Горожан Золочівського Військового округу”, в якому йшла мова про те, щоб українське населення напередодні різдвяних свят взяло участь у зборі подарунків для вояків, які знаходились у шпиталях Золочева, Красного, Ожидова. Як зазначалось, найбільша потреба була у постілі і чистій білизні [4, 1 січ., ч. 1].

Для надання допомоги пораненим і хворим стрільцям у військовому шпиталі в Чорткові у кожному селі повіту був створений “Комітет жіноцтва” для збору молока, круп і муки. З 21 лютого по 16 березня села Чортківського повіту надали 450 л молока і 3050 штук яєць, збрали 14000 корон, з яких 12000 видали на закупівлю тютюну і подарунків, а 2000 – на Червоний Хрест [3, 1 квіт., ч. 74].

У Станіславові на поранених вояків та проведення для них свят було пожертвувано: 4500 корон, 150 яєць, 22 кг пшона, 1 пара білизни, на фонд народної самооборони – 1596 корон [4, 19 січ., ч. 13]. У Товмацькому повіті на поранених вояків під час різдвяних свят було зібрано 8875,93 корон [4, 26 січ., ч. 19].

Варто зазначити, що не всі села відгукнулися на ініціативу Комітету. Серед них – Августівка, Баранівка, Біще, Гутиско, Демія, Дмуханець, Козова, Куропатники, Медова, Підвисоке, Пліхів, Плотича, Посухів, Теофіпілька і Тоурів.

Комітет Червоного Хреста постійно намагався співпрацювати з цивільним населенням, особливо з жінками, щоб

краще допомагати пораненим і хворим воякам. Своєю чергою цивільне населення також активно співпрацювало з Червоним Хрестом, надаючи чималі кошти. 23 березня 1919 р. на вічі в с. Вільшаниці жіноцтво обрало комітет Червоного Хреста. Віче в Ожидові, що відбулось 30 березня 1919 р., закликало всіма засобами допомагати пораненим і хворим воякам [4, 5 квіт., ч. 27]. Військова команда Станіславова зібрала на “Український Червоний Хрест” суму в 13000 корон. Громада с. Скоморохи зібрала кошти на білизну для українських вояків [3, 25 лют., ч. 44].

Окрім цивільної праці на користь армії, українські жінки проходили військову службу. Так, на лінії фронту полковника А. Кравса виконувала розвідувальну і вартову службу жіноча сотня. Найвідомішими жінками, які служили в українській армії, були Олена Степанівна і Ольга Підвосоцька [3, 10 квіт., ч. 82].

У Золочеві був відкритий курс самаритянок для допомоги у гарнізонному шпиталі. Одночасно начальник артилерійської майстерні в Золочеві звернувся до населення із закликом зголошуватися для роботи у тилових установах армії, особливо медичних. Для цього відкривалися спеціальні медичні курси [4, 5 квіт., ч. 27]. У перші дні на ці курси зголосилися лише три сестри, тому в “Золочівському слові” було поміщено новий заклик підтримати ці курси [4, 10 трав., ч. 35]. “Відділ Українського Червоного Хреста в Станіславові” оголосив відкриття з 1 березня 1919 р. одномісячних курсів медсестер для 50 осіб.

За повідомленнями преси, українські товариства для покращення своєї діяльності у повітах влаштовували різноманітні добродійні заходи, на котрих збирали потрібні речі і гроші для армії. Так, “Товариство несення помочі раненим в українсько-польській війні” 13 квітня провело у Золочеві “День квітки”, на якому було зібрано 9,916 гривень [4, 17 квіт., ч. 30]. Хор товариства “Просвіта” у Тисмениці зібрав 700 корон для поранених вояків [4, 6 січ., ч. 2].

У Бережанах 2 лютого 1919 р. відбувся концерт “Щедрий вечір”, кошти від якого – 2489,2 корон пішли на потреби поранених вояків. Пожертви на потреби війська робили й окремі громадяни. Так, професор бережанської гімназії Населський пожертвував 2000 корон [3, 17 січ., ч. 11].

Окрім підтримки вояків як на фронті, так і в шпиталях, напередодні різдвяних свят, повітові комісари піклувались про них і під час великодніх свят. Так, повітовий комісар Кам'яниччини Р. Петрушевич видав “Наказ усьому українському жіноцтву в повіті” про те, що воно повинно “доставити найкращі паски і зложити їх у подарунок українським воякам, а, крім цього, ще й ковбасу чи м'ясо, кілька яець”. Місця збору подарунків були призначені у Буську і в Кам'янці [7, 19 бер., ч. 6]. Р. Петрушевич також видав “Відозву до Всечеснійшого греко-католицького Духовенства і усіх громадських комісарів в Камінецькім повіті”, в якій звертався до духовенства з проханням збирати гроші і білизну для поранених вояків у шпиталях, а також під час Великодніх Свят збирати гроші для Червоного Хреста.

За активної діяльності комісара Великих Мостів Яворського був створений “Комітет Військової Помочи”, що почав активно збирати все необхідне для Галицької армії [5, 1 трав., ч. 12].

На потреби Галицької армії значну суму надав отаман Армії УНР О. Шаповал. Загальна сума пожертви – 22150 карбованців, 2150 карбованців йшли на влаштування свят пораненим воякам, 10000 карбованців на поширення преси в золочівському військовому окрузі і 10000 карбованців на організацію технічних курсів [4, 22 січ., ч. 6].

У Радехові 26 грудня 1918 р. було засновано “Жіночий комітет опіки над українськими жовнірами”. За короткий час було зібрано 3000 корон, з яких для золочівського шпиталю було визначено 1000 корон, для бродівського і ожидівського – по 500 корон, а для місцевого шпиталю – 200 корон [4, 22 січ., ч. 6].

Державне керівництво і командування Галицької армії намагалися повернути втрачене під час воєнних дій державне майно, яке опинилося у населення. Так, Окружна команда Золочева видала “Оголошення”, в якому повідомляла, щоб особи, які мають у своїй власності державне майно, зокрема санітарні матеріали, шпитальні прилади і лікарські інструменти, повернули їх протягом 5 днів Окружній команді. У разі неповернення майна на цих осіб накладався штраф у розмірі 20000 корон або арешт

терміном до 6 місяців. Подібне “Оголошення” було видане і стосовно потреби добровільної видачі населенням наявної у нього зброї та амуніції до неї. За невиконання цього розпорядження встановлювалось покарання у розмірі від 200 до 30000 корон або арешт від 1 місяця до 1 року залежно від кількості вилученого [4, 6 січ., ч. 2].

“Золочівське слово” опублікувало “Оповідення” окружної команди Золочева про повернення всього державного майна, що потрапило до рук цивільних і військових осіб незаконним шляхом, у власність держави у термін до 14 днів від оголошення згаданого оповіщення, причому за добровільно поверненні матеріали назначалася винагорода: за 1 кг заліза – 10 шагів, за мідь – 40 шагів, а за інші кольорові метали – 30 шагів. У разі неповернення або нищення майна передбачався суд або виплата відшкодування у 100–1000-кратному розмірі від його вартості [4, 12 бер., ч. 20].

Через погіршення у квітні 1919 р. ситуації на фронті Галицької Армії її командування змушене було вдатися до проведення реквізицій у населення. Державний Секретаріат Військових Справ 16 квітня видав розпорядження, за яким військові інституції не підлягали розпорядкам повітових комісарів і могли здійснювати реквізиції на користь лікарень, а також регулювати ціни на продаж хліба і встановлювати контроль за виконанням цих розпоряджень. Одночасно визначалася кара за їх недотримання: штраф 5000 гривень або арешт терміном до шести місяців [7, 4 трав., ч. 14].

Окрім реквізиція, військо частково мало утримувати себе за рахунок власної праці. Так, повітовий земельний комісаріат у Коломиї видав наказ “До всіх Земельних Комітетів та Громадських Начальств в повіті” про те, що інтендатура Окружної військової команди та інші військові частини взяли на себе обов’язок обробляти частину землі і городів та винайняти частину пасовищ і сіножатей. Така угода мала здійснюватись тільки за згодою з місцевими земельними комітетами [9, 12 квітня, ч. 9].

Висновки. Повітова преса є важливим джерелом для вивчення українсько-польської війни у різних її аспектах. Вона дозволяє досліднику встановити загальний внесок українського населення на розвиток Галицької армії,

проаналізувати офіційні й неофіційні звернення, що забезпечували діяльність війська, а також дослідити шляхи його матеріально-технічного наповнення.

Багато пресових повідомлень стосуються внеску жіноцтва у визвольну боротьбу, що проявлялось у створенні різноманітних товариств, проведенні ними різного роду добровільних акцій – збору харчів, одягу та грошей для хворих або поранених вояків, які лікувались у шпиталях. Чимало повідомлень стосуються діяльності Червоного Хреста та співпраці з ним населення.

Щодо матеріально-технічного і мобілізаційного забезпечення можна стверджувати, що головним чином військове майно здобувалось двома способами – за допомогою торгівельних договорів, котрі намагався укласти уряд ЗУНР, а також під час ведення воєнних дій. Це було спричинене передусім тим, що Галичина була майже повністю позбавлена можливості виготовляти його сама через відсутність відповідної інфраструктури. Аналізуючи матеріали повітової преси, мобілізація як така проходила спочатку стихійно, лише згодом – під керівництвом повітових урядів та військового командування. Цікавим є те, що вона також відбувалася двома способами – офіційним і неофіційним.

1. *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія: Воєнно-історична студія / Л. Шанковський. – Вінніпег, 1974.; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. / М. Литвин. – Львів, 1998.; *Матейко Р.* Галицькі лицарі волі. Українські визвольні змагання на Тернопільщині 1900–1920 років у контексті історії України / Р. Матейко. – Тернопіль, 2002.; *Кравс А.* За українську справу. Спомини / А. Кравс. – Львів, 1937.
2. Золочівське слово. – 1918. – 30 листопада. – Ч. 3.
3. Нове життя. – 1919. – 24 січня. – Ч. 17.
4. Золочівське слово. – 1919. – 26 березня. – Ч. 24.
5. Козацький голос. – 1919. – 10 квітня. – Ч. 8.
6. Голос з-над Бугу. – 1919. – 30 січня. – Ч. 8.
7. Бережанський вісник. – 1919. – 24 лютого. – Ч. 4.
8. Голос з-над Бугу. – 1919. – 10 квітня. – Ч. 17; Золочівське слово. – 1919. – 2 квітня. – Ч. 26.
9. Громадський голос. – 1919. – 12 квітня. – Ч. 9.

Надійшла до редколегії 14.09.2010 р.

Рецензент: *Р.В. Лаврецький*, кандидат історичних наук, доцент, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів.

Рутар В.Е.

МОБИЛИЗАЦИОННОЕ И МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГАЛИЦКОЙ АРМИИ В ПЕРИОД УКРАИНСКО-ПОЛЬСКОЙ ВОЙНЫ 1918 – 1919 ГГ. (ПО МАТЕРИАЛАМ УЕЗДНОЙ ПЕЧАТИ)

В статье по материалам уездной печати проанализированы основные сведения о мобилизационном и материально-техническом наполнении Галицкой армии. Определена роль и место правительства в налаживании международного и внутрисоюзного сотрудничества для организации тылового обеспечения армии.

Ключевые слова: Галицкая армия, ЗУНР, Государственный секретариат внутренних дел, уездная печать, мобилизация.

Rutar V.

MOBILIZATION AND LOGISTICAL FILLINGS OF THE GALICIAN ARMY DURING THE UKRAINIAN-POLISH WAR 1918 – 1919 (ACCORDING TO THE MATERIALS OF THE COUNTY PRESS)

In the article was analyzed the main data about the mobilization and logistical fillings of the Galician Army according to the materials of the county press. It is determined the role of the government in international and internal cooperation for organization of the rear providing of the army.

Key words: the Galician Army, ZUNR, State secretary of internal matters, county press, mobilization.